

Ekonomi och välfärd

Ekonomi och välfärd är titeln på det konferenstryck från Föreningen Sveriges Socialchefer's studiedagar i Ronneby förra hösten, som nyligen utkommit. Ekonomi och välfärd var också rubriken på ett av de teman, som förekom under konferensdagarna. Utöver de diskussionsinledningar som gjordes av Knut Dahl Jacobsen och Per Holmberg och inläggen under den efterföljande diskussionen innehåller konferenstrycket även kommentar av Paul Lindblom. Arne Magnusson, Göteborg refererar och kommenterar här avsnittet om Ekonomi och välfärd. Han konstaterar bl. a. att ute i samhället växer reaktionen mot maktlöshet och brist på inflytande. Socialpolitik i traditionell mening är inte nog. En ny helhetssyn för människornas harmoni med sin omgivning får proklamerats.

Den ena konferensdagen ägnades åt gruppdiskussioner om social kontroll, klientdemokrati och tvång. Ruth Wächter, Stockholm, kommenterar det material, som framkom ur gruppdiskussionerna. Hon anför bl. a. att i ett avformaliserat arbete, där klientens kontakt med socialarbetaren är enkel och lättetablerad och dessutom önskad av klienten, är frågan om klientinflytandet inget problem. Ett sådant arbetssätt förutsätter att socialarbetaren befrias från dels arbetsuppgifter, som binder honom vid ett skrivbord, dels kontrolluppgifter.

Välfärd och/eller ekonomisk tillväxt?

Arne Magnusson

Att tekniska och ekonomiska förändringar starkt påverkar de sociala förhållandena är en truism. Men att i tid förstå och klarlägga dessa förändringar och peka på åtgärder som kan lösa eller lindra sociala konvulsioner och problem är i hög grad beroende av iakttagelse — och kombinationsförmåga, men också av intuitiv framtidssyn.

Visserligen kan man säga att utvecklingen pekat fram mot vad vi idag diskuterar: socialpolitikens integration i en total samhällspolitik *eller* samhällspolitikens absorbering av i verklig mening

sociala (mellanmännsliga) element i socialpolitiken *eller* frågan om tillämpningen av en konsekvent social helhetssyn för samtliga mänskliga aktivitetsområden — arbetsliv (ekonomi), boendemiljö (bostads- och närmiljö) samt fria aktiviteter (fritidsmiljö).

I utvecklingslinjen ligger särskilt markerat Keynes' ekonomiska teorier, 30-talets konjunkturtänkande (Wigforss, konjunkturinstitutets tillkomst), Galbraith (överflödets samhälle, industristaten) men också ett alltmer avancerat administrativt (kostnadsanalys, planering, mål- medelstrategier) och sociologiskt tänkande.

Men även om många element funnits tillgängliga, tror jag att man — vid sidan av låginkomstutredningen — kan tillskriva socialcheferna och Samarbetskommittén för socialvårdens målfrågor äran av att ha tillspetsat debatten så, att vi är på väg att få en medveten diskussion om villkoren för vår totala levnadsmiljö. Detta är i vart fall intrycket när man nu i efterhand läser avsnitten om Ekonomi och välfärd under Ronnebydagarna. Inläggen av Knut Dahl Jacobsen, Per Holmberg och Paul Lindblom samt Bengt Börjessons fina reflexioner om pessimismen ger bredd och nyansrikedom

åt synpunkterna om välfärdens innehåll och vårt infekterade samhälles problem. Särskilt Knut Dahl Jacobsens inlägg vinner på omläsningen. Var det anförandets kompaktitet eller — även för en van "norsklyssnare" — svårigheter med språket som dolde nyanserna?

Idén om välfärd

Den hittillsvarande diskussionen om välfärden har legat på en hög abstraktionsnivå och har brustit i konkret utformning. Ur målsynpunkt ansluter diskussionen till Titmuss' definition att människorna skall ges förmåga och reala möjligheter att styra sitt liv och att delta i styrandet av samhällslivet.

Vad detta betyder ur makrosynpunkt klagöres emellertid inte. Holmberg antyder t. ex. att marknader för bostad och förvärvsarbete, ja även för kapital och krediter, i ett välfärdspolitiskt perspektiv till mycket stor del måste ersättas av helt andra mekanismer om alla människor skall få uppleva trygghet. Dahl Jacobsen framhåller, att socialpolitiken har varit ett "vedheng till den ekonomiska politikk som den offentlige politikks dronning" och att socialpolitiken kommer att övertaga denna plats.

Vad innebär nu detta? Ja självklart att de nya välfärdsaspekterna betonas mera; frågan är i vilken utsträckning? Skall det ske inom ramen för fortsatt ekonomisk utveckling som beaktar de välfärdsbetonade synpunkterna eller skall dessa prioriteras även till priset av en stagnerande eller långsammare utvecklad ekonomi? Kan det ske inom ramen för en marknadshushållning med självständiga företag eller förutsätter det en ny hushållningstyp?

Svaret ligger kanske i talarnas inställning till mikro- eller individperspektiven. Dahl Jacobsen betonar vikten av en terapeutisk — profylaktisk hållning i socialpolitiken, Holmberg att välfärden i hög grad måste bedömas med utgångspunkt från

Socialpolitiken har varit ett "vedheng till den ekonomiska politikk som den offentlige politikks dronning".

Man kan inte frigöra sig från intrycket, att inställningen till arbetslivet i varje fall i den allmänna debatten är utbrett negativ, ibland fientlig.

människornas aktiviteter, och att inflytande och resurser åt dem som saknar sådana kommer att ha välgörande samhällsekonomiska konsekvenser. Lindblom framhåller betydelsen av de norska försöken med grupp självstyrelse inom vissa industrier.

Innebörden i dessa synpunkter måste vara att den nuvarande tekniskt — ekonomiska — sociala strukturen tenderar att medföra dels sådana skadeverkningar och sociala motsättningar, dels en sådan snöpning av stora gruppers aktivitetslusta att situationen, bedömd mot bakgrunden av en önskvärd välfärdsutveckling, hotar att bli ohållbar. Därför måste ett nytt socialt (samhälleligt) system ur såväl makro- som mikrosynpunkt ansluta till nya aktivitets- och styrningsmöjligheter för de stora samhällsgrupperna. Eller som Dahl Jacobsen uttrycker det: "När den sentrale målsetting blir å skape ett samfunn hvor de enkelte er i stand til å styre seg selv og rå over sin egen livssituasjon, må også produktionslivet underordnes dette mål." I och för sig är detta dock knappast liktydigt med någon extrem planhushållning. Ett friare system synes väl tänkbart.

Trots t. ex. Holmbergs påpekande att de mångas inflytande kan utlösa aktiviteter som blir ekonomiskt välgörande, kan man inte frigöra sig från intrycket, att inställningen till arbetslivet i varje fall i den allmänna debatten är utbrett negativ, ibland fientlig. Jämför man enligt mångas utsago inställningen till produktionen i exempelvis Sovjet och Jugoslavien anges den allmänt mera positiv. Frågan är om den negativa uppfattningen är signifikativ för de stora grupperna av arbetstagare i vårt ekonomiska system och, i så fall, om den kan förändras genom att de ges inflytande och aktivitetsmöjligheter och därmed chans att medverka till att produktionslivet blir både forum och grund för en genomtänkt ny välfärdspolitik?

Det tragiska i nuvarande situation är, som Dahl Jacobsen och Holmberg påpekar, att de mångas

Vad som saknas är den politiska viljan att förändra detta tillstånd: välfärdsideologien i sin nya utformning omfattas ännu endast av ett fåtal.

aktivitetsmöjligheter är så få på samtliga områden av samhällslivet. De är "politiskt fattiga". Och detta trots att den tekniskt-ekonomiska och administrativa utvecklingen har gett oss verktyg för en verklig breddning av inflytandet på samhällslivets olika områden. Vad som saknas är den politiska viljan att förändra detta tillstånd: välfärdsideologien i sin nya utformning omfattas ännu endast av ett fåtal. Skall de dynamiska förhållandena i vårt samhälle och den påbörjade debatten kunna bredda basen?

Socialpolitisk verklighet och sociala effekter

Det finns en mångfald uppslag och antydningar i artiklarna som borde utvecklas. Dahl Jacobsen framhåller de nära förbindelserna mellan ekonomisk nivå och välfärdsnivå och att en norsk utredning gav vid handen att olikheter i kommunala nyttigheter huvudsakligen var beroende av den kommunala ekonomin, ej av politiska faktorer.

Holmberg anger (s. 52), att socialpolitiken, om resurssvaga människors anspråk hålls uppe, har stora möjligheter att utjämna välfärden i samhället. Samtidigt säger han emellertid (s. 55) att med den sociala struktur som produktionsförhållandena skapat är det svårt att socialt — ekonomiskt rehabilitera människor och bedriva en socialpolitik av större format.

I Lindbloms artikel refereras professor Erik Lundberg (sid 65—66): "Skatte-, social- och utbildningspolitik kan i summa sägas ha hindrat en ökad ojämnhet och obalans men inte mycket mera."

Börjesson talar om en professionell och politisk pessimism, som utmynnar i att vi är fångna i

Hade inte socialarbetarna sin optimistiska människosyn att falla tillbaka på skulle många förtröttnas.

Vi kan sätta det nya välfärdsbegreppet som mål före den ekonomiska tillväxten.

ekonomiska och strukturella förhållanden när vi skall förbättra de mänskliga levnadsvillkoren.

Holmberg tror att människorna ändock är i stånd och värda att leva i ett samhälle där de kan få vara med och styra sina egna liv. Denna tro vill han sätta upp mot Börjessons pessimism.

Både Dahl Jacobsens ekonomiska beroende och Holmbergs optimism är lätta att känna igen från socialvårdens vardag. Hade inte socialarbetarna sin optimistiska människosyn att falla tillbaka på skulle många förtröttnas. Hoppet om en annan typ av socialpolitik är den andra tröstekällan. Den nu påbörjade diskussionen öppnar nya vyer och ger förklaringar till vanmaktsituationen och de sociala konvulsionerna. Ute i samhället växer reaktionerna mot maktlöshet, brist på inflytande, samhällslivets passivisering och miljöförstöringen. Får vi en fortsatt välståndsutveckling (ekonomisk tillväxt) kan detta vara gynnsamt. Är dessa samverkande faktorer nog för att öka optimismen? Att motverkande krafter är starka, framgår bl. a. av reaktionen på Bror Rexeds framsynta förslag att nu satsa på en utredning om den långsiktiga totala socialpolitiken (en minimistandard). Men socialpolitik i traditionell mening är inte nog; det vittnar skriften *Ekonomi och välfärd* om. Vi kan knappast välja enbart endera av dem men vi kan sätta det nya välfärdsbegreppet som mål före den ekonomiska tillväxten. Ansluter vi oss till Holmbergs optimism kan vi också hoppas att härigenom frigöra produktivkrafterna och skapa goda förutsättningar för personlig integritet, med inflytande och fritt valda aktiviteter. Men då får principerna om välfärd först och välstånd därefter tillämpas på samhällslivets samtliga områden: i arbete, boende, fritid, samhällsadministration. En ny helhetssyn för människornas harmoni med sin omgivning får proklamerats; om vi är pessimister till priset av stagnerande välstånd, om vi är optimister tvärtom. Är det förmätet av socialchefer och likasinnade att för detta mål höja ropet: välfärdsradikaler förena Er!